

Sander Begeer

Test meet wederkerigheid in sociale relaties d.m.v. het maken van een tekening

Interactive Drawing Test (IDT): nieuw diagnostisch instrument autisme

Door Eric de Ruijter

Ontwikkelingspsycholoog Sander Begeer (41) is altijd gefascineerd geweest door het fenomeen autisme. Het meeste van zijn wetenschappelijk onderzoek dat hij als Universitair Hoofddocent aan de Vrije Universiteit Amsterdam uitvoert, is erop gericht om autisme te begrijpen, de diagnostiek te verbeteren en de ontwikkeling van mensen met autisme op de lange termijn in kaart te brengen. Hij heeft net onderzoek gedaan naar een nieuw diagnostisch instrument, de Interactive Drawing Test (IDT).

De uitkomsten zijn veelbelovend. Wat voor instrument is IDT?

“Tineke Backer van Ommeren, een gepensioneerd klinisch psychologe, heeft een test ontwikkeld die wederkerigheid in sociale relaties meet door middel van het maken van een tekening. Dat gaat zo: een onderzoeker vraagt aan een deelnemer om samen te gaan tekenen. Ze tekenen elk met een eigen kleur. Zonder dat aan de deelnemer te vertellen, tekent de onderzoeker altijd eerst de basisvorm van een huis. Hij zet een eerste lijn en de deelnemer zet vervolgens ook iets op het papier, en dat wordt steeds herhaald. Meestal gaat de deelnemer met de onderzoeker mee tekenen aan dat huis. Dit patroon zie je in de tekening van een zich normaal ontwikkelend zesjarig jongetje (figuur 1). Je ziet aan de verschillende kleuren in hetzelfde object dat hij heel goed samenwerkt. Maar als je kijkt naar de tekening van een jongetje met autisme van dezelfde leeftijd en met hetzelfde IQ, dan zie je dat hij helemaal niet mee doet met de onderzoeker (figuur 2). Het huis is helemaal door de onderzoeker getekend. Wij hebben gevonden dat kinderen met autisme die op andere testen laag scoren en in eerste instantie dus niet als autist herkend worden, op deze tekentaak duidelijk door de mand vallen.” >>

Fundamenteel en toegepast onderzoek naar autisme:

<http://www.ara.vu.nl/>

Nederlands Autisme Register:

www.nederlandsautismeregister.nl

Nederlandse Vereniging voor Autisme:

<http://www.autisme.nl/>

Figuur 1, tekening van een kind met normale ontwikkeling.

“Een kind met autisme zal het niet erg vinden als jij met hem meedoet. Dit is een interessant aspect aan die wederkerigheid. Als je meedoet aan zijn activiteit dan zie je wel sociaal gedrag. Dan krijg je op zijn initiatief wel wederkerigheid. Als ze zelf kunnen bepalen wat ze spelen, als het gaat over hun fascinatie, dan kunnen ze prima praten en sociaal zijn. Maar zodra het over een ander onderwerp gaat, vinden ze het heel moeilijk om te switchen en zich te verhouden tot de andere persoon. Dat zie je ook bij de tekentaak. Als een kind met autisme zelf initiatief heeft genomen om iets te tekenen, laat het de ander daarin wel toe en reageert daar adequaat op.”

“Mijn grootste uitdaging is om een goed instrument te ontwikkelen dat de subtiele beperkingen in sociaal gedrag meet. De IDT is wat dat betreft echt iets veelbelovends. Bij eerdere taken zagen we nooit zulke grote verschillen tussen deelnemers met en zonder autisme. Het lijkt er dus op dat deze taak een groot onderscheidend vermogen heeft, ook bij kinderen en jongeren met autisme en een normale intelligentie. Ik wil heel graag dat IDT wordt klaargemaakt voor de diagnostische praktijk. We zijn nu hard bezig met het ontwikkelen van een goede handleiding en een digitale versie van de IDT. En met de validatie. Dat hele proces duurt waarschijnlijk een jaar.”

Vanaf welke leeftijd kan je de diagnose autisme stellen?

“Je kunt redelijk betrouwbaar bij een tweejarige vaststellen dat het om autisme gaat. Wat je vervolgens kan inzetten, is een intensieve therapie waarbij je probeert

om het aangeboren gebrek aan sociale motivatie aan te wakkeren. Als je bijvoorbeeld aan een zich normaal ontwikkelende baby een plaatje van een gezicht of een object laat zien, dan heeft deze een voorkeur voor het gezicht. Een kind met autisme verliest allemaal leermomenten ten opzichte van een zich normaal ontwikkelend kind omdat het juist meer focust op objecten dan op gezichten.”

“Vroege, intensieve behandelingen gaan uit van de motivatie en interesses van het kind. Dus als het kind geïnteresseerd is in schommelen dan ga je iets doen rond die schommel. De situatie waarin de motivatie heel hoog is, gebruik je om het kind te motiveren sociaal initiatief te tonen. De therapie kan soms veertig uur per week zijn. Sommige mensen zijn kritisch over de intensiteit ervan, maar ik zie wel degelijk dat daar grote sprongen worden gemaakt. Die kinderen gaan dan ook ineens heel erg vooruit in hun cognitieve ontwikkeling en zijn beter in staat om hun sociale omgeving te waarderen. Een ruime hoeveelheid degelijk onderzoek heeft aangetoond dat deze therapie het meest effectief is.”

Je bent mede-initiator van het Nederlands Autisme Register. Dat is met name opgezet om langetermijnonderzoek te verrichten. Wat is de opzet? En het doel?

“De Nederlandse Vereniging voor Autisme deed al enquêtes vanaf 2001. Dat waren steeds losstaande, niet aan elkaar gekoppelde onderzoeken. Het register is vooral gestart om de resultaten wel aan elkaar te kunnen linken en dus een volgsysteem te maken. We hebben een eerste enquête gedaan in 2013 en net de

Figuur 2, tekening van een kind met autisme.

tweede afgerond. De onderwerpen zijn heel algemeen. Het gaat over diagnoses, behandeling, wonen, arbeid, vrije tijd en welbevinden.”

“Meer dan bij andere stoornissen zit er een enorme diversiteit binnen autisme. Je hebt mensen die echt op laag niveau functioneren. Je hebt mensen die een hoog niveau hebben. Zelfs binnen dezelfde IQ-groep zijn de verschillen groot: sommigen zijn heel proactief en hebben moeite om zichzelf te begrenzen. Anderen zijn juist heel passief en maken weinig contact. Wat wij willen weten is wat de succesfactoren zijn en wat de beperkende factoren. Kunnen we die blootleggen en preventief interveniëren, zodat deze mensen beter kunnen participeren? Door grote groepen mensen met autisme te volgen over de tijd wordt dat mogelijk. Dan kun je zien wat er verandert bij wie en waar dat aan ligt.”

Zijn er al resultaten van de enquête van 2015?

“Je ziet dat er nog steeds een grote groep is die geen baan of een dagbesteding heeft. Dat vinden we nog steeds geen best verhaal. De hoeveelheid mensen die een reguliere betaalde baan hebben, is nog steeds maar rond de 30%. Een belangrijk punt is dat één op de vijf mensen die zonder dagbesteding thuis zit een normale tot hoge intelligentie heeft. Dat is echt een verspilling van talent. Zij zouden enorm goed kunnen participeren. Er zijn uitzendbureaus specifiek voor mensen met autisme, zoals AutoTalent. Zij zorgen voor een aangepaste werkomgeving en voor goede informatie aan collega's en leidinggevenden. Werkgevers zijn do-enthousiast, omdat werknemers met autisme 100%

leveren van wat hen gevraagd wordt. Daar valt nog een enorme slag te maken.”

Op welke manier kunnen mensen met autisme het beste functioneren?

“Mensen met autisme hebben vaak moeite om te begrijpen waarom mensen doen wat ze doen. Wij handelen niet altijd omdat we dat van tevoren bedacht hebben, maar zo werkt het bij veel mensen met autisme wel. Eerst hebben ze een plan en dat gaan ze dan uitvoeren. Als er vervolgens onverwachte dingen gebeuren, valt het plan in duigen. Veel kinderen met autisme moeten tijdens de schoolpauze harder werken dan tijdens de les. Iedereen gaat dan gewoon door elkaar heen spelen. Er lijken opeens geen regels meer te gelden. Die behoefte aan regels zie je altijd heel sterk terug. Dat zie ik als een van de basisproblemen in alle domeinen van het leven van iemand met autisme.”

“Transities zijn ook altijd een groot probleem. Mensen met autisme hebben bepaalde gewoontes waar ze niet alleen sterk aan hechten, maar ook echt van afhankelijk zijn. Ze kunnen in blinde paniek raken als ze daar vanaf moeten stappen. Sociale relaties zijn met name lastig omdat in de ogen van iemand met autisme de ander zo onvoorspelbaar is. Vaak is niet duidelijk wat die andere persoon wil. Als je iemand met autisme wilt helpen, moet je de ene helft van je energie in die persoon stoppen en de andere helft in de omgeving, door te zorgen dat die omgeving op de hoogte is van het autisme. Dat kun je doen door een goede structuur en een duidelijke context te bieden en heldere afspraken te maken. Dan kan iemand prima functioneren.”